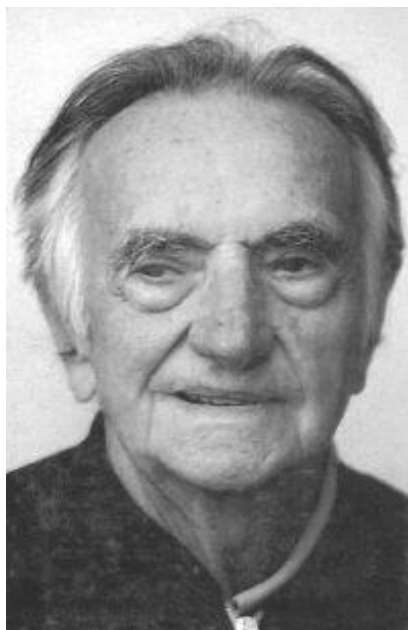


Névadónk

Tatayról:



TATAY SÁNDOR (1910)

TATAY SÁNDOR 1910-ben született a Bakony szívében, Bakonytamásiban, evangélikus papi család hetedik gyermekeként. Gyermekkorát Bakonytamásiban töltötte. Gimnáziumi éve alatt Tatán, Pápán, Szarvason folytatott tanulmányokat, majd teológushallgató lett Sopronban. A teológusból - egy merész váltással - az országutak vándora lett. Gyalogszerrel járta be egész Európát. Bécsben filmgyári statiszta. Kőszegen sikeres grafológus, Pesten néhány napig színinövendék, végül Pécsen bölcsészhallgató volt. Nyitott kölcsönkönyvtárt és papírkereskedést, elvállalta a badacsonyi turistaház gondnokságát. Budapesten Szabó Pállal szerkesztette a Kelet Népe című folyóiratot. 1945-ben Badacsonyra költözött. Rokoni szálak fűzték Várpalotához, testvére volt Benkő Béla evangélikus tanító felesége. Több művének szereplője a város és az ott élő emberek: pl. a Simeon család, a Kenyér és virág, a Szülőföldem a Bakony (a Vár a pusztában című fejezetben). A Simeon család című négykötetes családtörténete a két világháború közötti magyar társadalom körképe. Nyolcvanadik születésnapján életműve elismeréseként a Magyar Köztársaság Babérkoszurúval Ékesített Zászlórendjével tüntették ki és elnyerte Veszprém Megye Tanácsa Művészeti Díját. 1991-ben Kossuth-díjat kapott. Bakonytamásiban temették el, ahol síremlékét 1997. május 6-án avatták.

A vidéki papi család már-már kötelező dinasztikus hagyományait áthágva, a kiszakadás kockázatos útját vállalta: a megkezdett teológia helyett a pénztelen nyugat-európai kóborlást, albérletek és munkahelyek váltogatását, a bölcsészeti tanulmányokat és a harmadik nemzedéknek, de főleg a népi mozgalomnak a vonzásában az íróvá válást. Szerkesztette a Kelet Népet, hozzászólt a népi írók különféle csoportjai és orgánumai közötti vitákhoz. A Szabó Dezső eszméin nevelkedett értelmiség útját járta, de Móricz Zsigmond, valamint a közvetlenül előtte járók (Kodolányi János, Szabó Pál) tárgyias, szociografikus részletekben megbízható ábrázolásmódját követi. Számottevő világirodalmi műveltségre (Rilke, Émile Zola, az orosz klasszikusok ismeretére) is támaszkodhat. 1945-től kezdve Badacsonyan él, ez a kötődés írói pályája alakulásába is belejátszik: a szülőföld, a bakonyi táj után a balatoni bortermelés centruma egy új, sajátos táji-emberi közeg ismeretével gazdagítja.

Bár első könyve, a gazdasági válságban megmaradni próbáló parasztság erőfeszítéseit tárgyaló *Az eke* 1931-ben jelent meg, 1945 előtti korszakának legfontosabb törekvéseit hosszú útkeresés után a *Zápor* (1941) című regényében összegezte. A falu színtérül választása, illetve az individuális hősökön túl a közösség életének megragadására törő írói ambíció a népi prózaírók egykori törekvéseivel rokonítja ezt a vállalkozást. A népies divat és a népet ugródeszkaként felhasználó politikai ügyeskedés leleplezésében Tatay Sándor humora, szatirikus tehetsége nyilatkozik meg; a megváltó falu ideológiáját, a középosztálynak a parasztsághoz való őszinte, önzetlen közeledésében bizakodó programot viszont olyannyira komolyan veszi, hogy a regényben a drámaiság, sőt a tragikus pátoz hangját érezzük erősebbnek. A *Zápor*

gyengéi a bírálni kívánt társadalmi jelenségek halmozásából erednek: az amerikai kivándorlás, a szekták, a paraszti vagyon- és földimádat, a rossz irányokba fordult szociális indulatok, a falu életébe is beleszóló bürokrácia stb. problémáit olykor publicisztikus megfogalmazásban, máskor pedig – bár szándéka szerint elhatárolná magát tőlük – a naturalista klisék elismérlésével tudja csak kifejezni. Mégis, a lázadó, változást sürgető indulat, a nép vezetőivel szembeni metsző gúny Tatay Sándornak ezt a Sturm und Drang korszakában keletkezett művét a maga nyersségében előnyösen is megkülönbözteti későbbi érettebb, de a bátor állásfoglalást és ítélezést egy túlságosan engedékeny, megbocsátó szemlélettel fölcserélő munkáitól. Sajnos, *Húshagyókedd* (1943) című következő regénye "vakmerő elsietettségre" (Lovass Gyula) vall, aktualitása nem több egy rosszmájú kulcsregénynél, a *Záporral* összevetve pedig az életmű később sem szűnő jellegzetességét, az egyenetlenséget, a meglepő értékbeli ingadozást szemlélteti.

A korai és a későbbi Tatay-művek indulati töltésének különbsége a nagyobb epikai vállalkozásokat kísérő novellákban is tetten érhető. 1945 előtt háborgó, indulatos, Kodolányi János egyke-novelláival rokon hangulatú elbeszélésekben tiltakozik a dunántúli parasztság pusztulásával fenyegető szociális viszonyok ellen {431.} (*Az egyetlen, Álmos délután*), másfelől pedig balladás formában fogalmaz meg kísérteties, furcsa hangulatokat, bizarr helyzeteket (*A betű öl, Füstleány*). E korszakának népiessége expresszionisztikus fölfokozottsággal találkozik, erről tanúskodnak motívumai (a babonák, látomások, erotikus képzetek), folklorisztikus mitológiája, a népdal- és balladaidézetek, a gondolatritmussal ékesített stilizált nyelvi formák is. A *Jelek a porban* a hamsuni éhség révült állapotának érzékeltetését a modern költészet nyelvi merészségével, a följajzott lélek izalmát kifejező érzékletkeveréssel, ismétlő és idéző technikával oldja meg, a szokatlan fiziológiai tapasztalat nem véletlenül hívja elő az ópiumszívás váratlan, költői hasonlatát. A II. világháború szörnyűségei a viselkedés "abszurdját", a lélektani horrort hozzák létre az *Asszony a vasbottal* című elbeszélésben és társaiban: itt a szorongás torzítja el a címszereplő tekintetét, az láttatja vele rettenetes csúnyának az ejtőernyős néger pilótát, és készíti az egyébként szelíd lelkű asszonyt véres gyilkosságra.

Amikor hosszú hallgatás után az ötvenes évek közepétől ismét megjelentek novellái, épp a súlyosabbakban, a társadalomkritikai irányúakban egyfajta megbékélt bölcsesség, a szebb jövőben bizakodó, a konfliktusokat feloldó szemlélet érvényesült. Az *Ének a szőlőhegyről* az ötvenes évek gazdasági voluntarizmusának, a *Kis tévedés* egy későbbi korszak egyeztetés nélküli tervhalmozásának kapcsán mond el tanulságos megfigyeléseket, türelemre intő, a kezdeti hibák orvoslását váró kicsengéssel. Veres Péterre emlékeztet bennük a munka tematizálása, a földművelő (szőlőművelő) ember empirikus úton szerzett életismeretének továbbadása és a novellába szőtt esszéisztikus ismeretközvetítés. A tájleírások szépsége a természeti életforma, az ősi szőlőkultúra dicséretét szolgálja, a kánaáni álom az utópia fölcillantásával is az okos gazdálkodást, a szakértelemmel fölvértezett szocialista közösség ügyét propagálja. Az élet fonákságait észrevehető, szóvá tevő, de kijavításukban reménykedő higgadság az ötvenes évektől az elbeszélő Tatay legjellegzetesebb vonása. A látszat megtévesztő, hirdeti – az ágyhoz kötött, súlyos betegről kiderülhet, hogy egészséges (*Kelj fel és járj*), a mindent megjavító ezermesterről, hogy veszélyes szélhámós. Az utóbbi elbeszélés, *Az aranyhajú*, Tatay Sándor módszereként a jelképteremtő realizmust állítja előtérbe, a részleteiben, konkrétan életszerű ábrázolás áttételes jelentést hordoz, a három napig tartó csodák, a hiszékenységet kihasználó illúzióteremtés, a csalóka tündöklések törvényszerű kudarcát, lelepleződését tükrözi 1955-ben. De nem türelmetlen: úgy látja, az emberek előbb-utóbb mindenképpen célhoz érnek, nincs olyan hely, "ahonnan nem vezet ezer út felfelé" (*Gyalogút*). Mindenkit meg kell érteni, az ellentétek oka többnyire csak a belátás hiánya; a nemzedékek közötti feszültséget például az egymást nem ismerés, a különböző generációk problémái felőli tájékozatlanság okozza (*Andrea és társai*). Az ilyen szemlélet megkönnyíti a kevésbé jelentős, anekdotikus témák beszűremlését, s olykor arra kényszeríti az író, hogy "túlerőltetett tételességgel" (Nagy Péter) pótolja az elbeszélés benső, saját igazságát és meggyőző erejét.

Terjedeleme legnagyobb írói vállalkozása mind ez ideig egy sokkötetes regényciklus, a magyar társadalom életének 1910-től kezdődő fél évszázadát nyomon követő *A Simeon család*. Terve az ötvenes években fogant, szoros {432.}

kapcsolatban a regénytől extenzív teljességet, nagy társadalmi körképet váró korabeli esztétikai kívánalmakkal. Déry Tibor, Veres Péter, Kolozsvári Grandpierre Emil nagy regényfüzéreivel szokták rokonítani. Az élet teljességének balzaci, zolai méretű földidézését kellett volna áthangolnia a korszak derülést kívánó, perspektivikus világnézetére. Bata Imre írja a *Simeonok* kommentáló dolgozatában: "Terjedelmes és széles képet rajzolni, erre biztat a diadalmas elmélet, de Tatay mégis igyekszik a belső körön maradni, mert ide köti a számvetés kényszere. Bár ciklust tervez, mégis a családragény szűkebb körén tartja elképzelését. Ciklusának némiképp nehézkes szerkezete ebből a kettősségből ered."

Valóban, a ciklus öt kötetében (*A Simeon-ház*, 1955; *A második leány*, 1956; *Kenyér és virág*, 1959; *A nyugati kapu*, 1962; *Az ítélet napja*, 1964) sokkal többet akar elmondani, mint ami egy hanyatló dzsentricsalád krónikájába belefér. A regénysorozat információtartománya zavarba hozóan gazdag. A 20. századi magyar történelem nevezetes fejezetei közül bemutatja a boldog békeidők érzékcsalódását szétfoszlató világháborút, az ellenforradalmi korszak provincializmusát, a harmincas évek fasizálódó állapotait (*A nyugati kapu*ban ausztriai és németországi beszámolók is kiegészítik a hazai körképet), a II. világháború kataklizmáját és a szocialista társadalom konszolidációjáig vezető, súlyos ellentmondásokban bővelkedő utat. A sorsdöntő történelmi csomópontok közül csupán az 1918–1920 közötti idők forradalmi-ellenforradalmi viharai és 1956 tragikus eseményei nem tükröződnek közvetlenül (de kihatásukban igen) a hősök életében. Hasonlóképpen változatos e regényekben a megörökített társadalmi jelenségek, típusok színeképe. A *Simeon család* három generációjában a dzsentri megannyi változata mutatkozik be, az arisztokratikus érzületű, hagyományörző nagyné, a tehetetlen, passzióinak élő apa, a házasság útján menekülni próbáló lányok és a más-más módon, de tudatosan kitörő fiúk. Barta Ármin a zsidó eredetű gazdag nagypolgárság, Lupovics gróf a jó üzleti érzékű keresztény arisztokrácia tipikus útját járja be. A harmincas években a történelmi alternatívákhoz képest a regényhősöket is egyre inkább baloldali, szocialista, illetve apolitikus vagy reakciós állásfoglalásuk jellemzi és minősíti, de a "harmadik utas" István, a "dán mintájú" szövetkezet híve is beilleszkedik az új világba. Mindehhez a tárgyi mozzanatok sokszor bőséges részletezése, a letűnt világ, sőt világok életformájának realiztikus rajza járul: a hatvan évvel ezelőtti aratás-cséplés, az elszegényedő nemesi família evés-ivással kapcsolatos szertartásai, a húszas években föllendülő budapesti tőzsdei élet, a jobboldali pártoknak a kispolgárság megnyerésére tett manipulatív gesztusai, az ostrom idején kialakuló pinceéletforma – számtalan ilyen természetű leírás, beszámoló árulkodik arról az igényről, amely az élet teljes gazdagságát, az időben változó szokások, erkölcsök, viselkedési formák sokrétűségét kívánja megőrizni és a későbbi olvasók számára átélhetővé tenni.

Ezt a hatalmas anyagot Tatay Sándornál nem tartja össze arányos, célratoró szerkezet, mint a műfaj remekeinek esetében. Az ismert családragények közül leginkább J. Galsworthy *Forsythe Sagájával* rokonítható. A magánsorsok általában kellő közvetítés nélkül jeleznek, reprezentálnak egy-egy társadalmi jelenséget, a cselekmény – romantikus fordulatok, kevéssé valószínű véletlenek árán is – úgy {433.} szövődik, hogy a hősök beleütközzenek a kor jellegzetes társadalmi-politikai problémáiba. (Szembetűnő példája ennek a történelmi ismeretterjesztés mellékgondolatával vállalt romanticizmusnak Klára formális házassága egy számára ismeretlen fiatalemberrel; mint később kiderül, a névleges férj zsidó mivoltára azért van szükség, hogy Klára Lupovics gróftól származó leánya személyén át demonstrálni lehessen a zsidótörvények tragikus hatását.) Az információközlés másik, művészileg kétes értékű módja a ciklusban a levél. A regény szereplőinek sorsáról éppúgy az Úrkúton kelt vagy oda érkező levelek tájékoztatnak, mint a legsúlyosabb világpolitikai fordulatokról – egy szintre kerül bennük a családi pletyka-anyag és a történelmi kommentár. A patriarkális életformában persze valóban az érintkezés tipikus eszköze a levelezés, s ezek a betétek nem a szerző, hanem a regényalakok nézeteit tükrözik. Mégis, sűrű előfordulásuk, nem elég erőteljes stilizáltságuk és szinopszisszerű, összefoglaló jellegük elárulja, hogy legfontosabb funkciójuk az epikus ábrázolással átfoghatatlan anyag mesterséges tömörítése, a kompozíció repedéseinek eltüntetése.

Tatay Sándornak leleményes cselekménybonyolító fantáziája, a Jókai– Mikszáth-örökség tudatos folytatására valló

mesélőkedve szerzett sok hívet. Ciklusában ötven évnek a közvéleményt foglalkoztató, égető kérdéseit sikerült, ha nem is mély vagy bonyolult, de jellegzetes és jól megjegyezhető figurák sorsában felmutatnia. *A Simeon család* népszerűsége e motívumokon kívül alighanem összefügg a már jelzett elnéző, sarkítást, ítélkezést kerülő szemlélettel. Az *ítélet napjában* Simeon Gábor, a bíró tünődései kapcsán meg is fogalmazódik a kérdés: minek a nevében ítélkezünk? S ez a kétely Tatay számára nemcsak a személyi kultusz bonyolult etikai dilemmákat szülő korszakára vonatkozik, hanem általánosabb érvényű. Jellemző e tekintetben, hogyan formálja meg a romlott, minden bűnt elkövető Bottyán Árpád alakját és életútját. A bűnözőben főként a sajnálni való, zavaros fejű anarchista látja, aki gatzetteivel egy időben értékes életeket is megment a háborúban, s Nyugatra menekülve becsületes, szorgalmas ember válik belőle. A bűn és az erény nem kis részben a véletlen szerencse dolga e felfogásban, az emberek életében általában kevesebb a tudatos döntés, mint ami a szigorú számonkérést, a személyes felelősségre vonást indokolná. Ez az óvatosság a ciklus történelemfilozófiai konzekvenciáinak általánosságában, bátortalanságában is érezteti hatását. Munkája eredményét Tatay abban látja, "ha az ember felismeri, elfogadja és mélyen megtanulja tisztelni az új élet törvényszerűségét. Azt, hogy az új élet kohói nemcsak a világpolitikai események színterén izzanak, hanem minden kis nép külön küzdőterén és minden családi tűzhely melegén." A szocializmus céljaival érzelmileg azonosuló, törvényszerűségeit azonban csak részben értő "általános emberi" filozofálás szólal meg itt, ez hatja át a regény vaskos kötetét is, s végső fokon talán a dús életanyag és az intellektuális tanulságok eme szegényessége közötti ellentmondásban rejlik az őszinte tisztázó szándékkal megírt, szép részletekben gazdag regényfolyam koncepcionális megoldatlansága.

A Simeon család kötetei között, majd a ciklus lezárása után Tatay Sándor számos más munkát, regényt, elbeszéléskötetet, ifjúsági regényt adott közre. *Ház a sziklák alatt* (1958) című művéből Makk Károly szép, a magyar filmművészet későbbi {434.} fellendülése szempontjából előkészítő jelentőségű filmet készített. A *Vulkán* (1958) címe kettős jelentésű, a Badacsony hegység földtörténeti keletkezésére és az ábrázolt időszak (1945–1946 tele) emberi-társadalmi megrázkódtatásaira egyaránt utal. Főszereplője a hegy, az ott élő közösség a maga keserves múltjában gyökerező nyomorultságával, műveletlenségével, alkoholnak való kiszolgáltatottságával. A fordulatos cselekmény, a naturalisztikus részletek, a felszabadulás utáni periódus ferde jelenségeit is bemutató kritika azt a tanulságot készíti elő a regényben, hogy a szocializmus elvont eszmei igazságának konkrét nép- és tájismerettel kell kiegészülnie, a humanista ember szálljon le "a szűkebb hazájának tájaira, és építsen a táj kincsei és az emberekben rejtőző erő szerint. Mert ha nem ezt teszi, akkor ha épít is, csak szólamok, szavatok fövényére épít, amit elsodor az első szél." E gondolathoz az ismeretterjesztő táj-esszé műfajában is visszatér majd évekkel később a *Szülőföldem, a Bakony* (1967) című könyvben. Személyes emlékek fölidézésével, a táj történetét, kulturális hagyományát ismertetve, a mai élettel kapcsolatos megfigyeléseket, javaslatokat fölvetve fejti ki ismét az általános és a helyi vonások józan szintézisének követelményét ("tájékozottság és felelősségtudat országos arányokban, közvetlen emberi kapcsolatok a munkaterület minden részén ..."). A dogmatizmus helyi sajátosságokat lebecsülő, elvont terveket követelményeket hangoztató szellemével szemben javasolja Tatay Sándor a szocializmusnak ezt a konkrét viszonyokba beágyazott, korrigált modelljét.

Derűs, pajzán humorú kisregényei (*A szerelem szőnyege*, 1970; *Eszter és a fajdkakas*, 1971) és a legfiatalabb olvasók körében igen kedvelt ifjúsági regényei tanúskodnak tartós igényéről a népszerű, tömegekhez szóló, olvasmányos irodalom különféle formáinak művelésére. Az ifjúsági irodalom legjobb képviselői között tartják számon, *Puskák és galambok* (1960) című regényét számos idegen nyelvre lefordították. A műfaj többféle változatát kipróbálja, kerüli az önismétlést, a bevált kliséket. A *Kinizsi Pál* (1955) a romantikus hangú regényes életrajz mindmáig népszerű példája; a *Puskák és galambok* egy gyermekközösség és a történelem találkozásáról szól, a *Bujdosásunk története* (1967) a népszerű ismeretterjesztést kalandos háborús történetbe illesztő, a badacsonyi szőlészetről, borászatról meg a táj földrajzáról, történelméről sok okosat elmondó regény.

Munkássága a hetvenes években az önéletrajzi ihlettől kapott új lendületet. A *Meglepetéseim könyvét* (1974) irodalmi igényű ifjúsági regénynek tervezte, de az eredeti szándékán túlnöve költői szépségű lírai visszaemlékezéssé fejlődött, s később a *Lődörgések korával* (1977) egybekötve, *Hét szűk esztendő* közös címen Tatay Sándor műveinek "felnőtt" sorozatában is napvilágot látott.

Gyerekkora világába, az 1910-es évek emlékei közé kalauzolja az olvasót a *Meglepetéseim könyve*. A sokgyermekes evangélikus papcsalád engedékeny szeretetet, szelíd megértést sugárzó közegében nevelődik a későbbi író, a természeti környezetet a Bakony erdei, forrásai, a rétek végtelenje és a falu színterei alkotják. az emberi világgal való ismerkedést a háború hozta rendkívüli állapotok határozzák meg, a bevonulások izgalma, a nők elmagányosodása, találkozás a hadifoglyokkal. A szerkezet nem időrendi, az élettények kronológiája helyett inkább asszociatív elvre épül: föl szállnak a személyes tudat mélyéről az első {435.} emlékek, ijesztő és örömteli élmények, arcok, tájak, s ezeket az érzékletes képeket fűzi föl, köti össze az elbeszélés. Tatay mintegy rekonstruálja a gyermeki világképet, úgy támasztja fel a múltat, ahogyan egykor átélhette. Távolról a prousti emlékezőfölfogáshoz hasonlít az övé, még ha időnként a felnőttek fogalmi magyarázatai, netán másoktól hallott vagy visszavetített történetek is beleszövődnek a gyermek szemével látott-láttatott világ rajzába. Kerüli az ideológiai értelmezést, az esszéisztikus elemzést, ez az ábrázolt életkor szenzualizmusától, érzéki szemléletformájától is idegen lenne. Egykori önmagát itt-ott a felnőtt ironiájával kezeli, de a tárgy természetéhez, a gyermeklélek ártatlanságához képest az öngúny itt jóval kisebb szerepet kap, mint későbbi felnőtt éveinek, a "Lődörgéseknek" a krónikájában. A lélekrajz analitikus eszközök nélkül is fejlődést sugall, amelynek csúcspontja az *Ez az élet vize* című fejezet: a János vitéz motívumait a környező természeti jelenségekkel és csodaszerű képzelgésekkel vegyítve, a kisfiú megkapó szépségű utópiát gondol ki a háború sérültjeinek gyógyításáról, a szenvedők megvigasztalásáról. Ezek a szimbolikus emlékek az életmű egyik általános magyarázó elvét fedik föl: a spontán jószívúságot, az érzelmi humanizmust Tatay kétségkívül többre becsüli, mint a tudatos politikai programokat, a nép- vagy nemzetmentő, netán osztályérdekű mozgalmakat.

A *Lődörgések kora* jó néhány esztendő kihagyásával veszi föl az önéletrajz fonalát, önmagában is zárt, műfajban, stílusban önálló regény. Soproni teológiai tanulmányairól, írói pályakezdéséről, "bécsi haszontalanságokról" mond el jórészt még megíratlan emlékeket, a pécsi bölcsészkedés kapcsán neves barátokkal, Várkonyi Nándorral, Weöres Sándorral, Takáts Gyulával, Berda Józseffel való találkozásokat, evés-ivásokat, közös tervezéseket idéz föl. "Engem már rég föl kellett volna akasztani" – írja az első mondatban, s a mű alaphangját az ironikus önkicsinyítés adja meg, a komolytalanságnak, a kialakulatlanságnak, a felelőtlenségnek járó fejcsóváló elmarasztalás. Afféle kalandorként mutatkozik be, aki ismeri és fölhasználja az emberek babonás előítéleteit, pletykálgató hajlamát és más gyöngéit, de egy kutyás szépasszony fölkeresését többre tartja, mint a társadalmi érvényesülést, mondjuk az újságírói karrier megszilárdítását. Diákos humor, sok szellemes ötlet fűszerezi ezt a leleplező önvallomást, a konfesszió magatartását az üdítő bohóckodásé ellenpontozza. A gazdag epikai anyagban jól megfér egymás mellett a kisvárosi különctípusok, vénkisasszonyok, lakásbérlők ábrázolásának zsáner-realizmusa, a diákcsínyek és erotikus kalandok boccaccioi novellisztikája meg a folyóiratalapító ifjú nemzedék tündéri, bohém életének irodalomtörténeti értékű földézése. Az Ötöröny címen Pécsen tervezett folyóirat előkészítésének históriája, amelyhez különben Babits Mihálytól kértek beköszöntőt, jó példa a hiteles beszámoló és a burleszk vidámság egyesítésére. A Berda József alakját idéző remek fejezet (*Vendégünk, az angyal*) vaskosságot és humort adagol olyan szerencsésen, hogy az ételeket és készítőiket áhítatosan megáldó költő emlékének megidézésén túl a groteszk mesterműveként, költői bravúrként is tartósan megmarad az olvasóban. Önismeret dolgában Tatay Sándor, mint jeleztük, a jellemhibák kissé gunyoros felsorolásának módszerét választotta; a világnézeti tétovaság, az indokolatlanul gyors döntések, a kockázatos {436.} vállalkozások, majd a meglepő megfutamodások, az újat kezdő merészségek jellemzik regénybeli mását, de nem kevésbé az örömszerző hajlam, a szeretet kifejezésének, mások boldogításának törekvése. Láthatóan büszke rá, hogy bár megkísérelte, sohasem ért el nagy sikert, gazdagságot, humora, kedves komolytalansága azonban gyakran szerzett neki

barátokat mindkét nemből.

A két életrajzi kötet nem utolsósorban stiláris értékeivel, hajlékony, ízes nyelvi megoldásaival tűnik ki az életműből. Érzékletes, célratorően tömör próza. Az öregkori bölcsesség jeleként biblikus és aforisztikus jellege van, de bővelkedik a kedélyes anekdotizálás, a fantasztikus képtelenség, a színes életképfestés stílusértékeiben is. Már nem népi irodalom, de nem is "nyugatos"; önálló, egyéni nyelvezete a személyes hangoltság és észjárás közvetítője. Tatay nyilatkozataiban némi daccal emlegeti a közönséggel való szoros írói kapcsolatát (szemben a bennfentesek, az irodalmi kritika figyelmetlen elzárkózásával) – nem tagadja, hogy szórakoztatni is akar, hogy a fiatalok, a gyermekek érdeklődésére is számít. Munkássága, kivált a hetvenes években született része, a népszerű és az igényes irodalom törekvéseinek összehangolásáról, belső kapcsolódásáról tanúskodik, ami irodalomtörténeti értékein túl nem csekély szociológiai jelentőséget kölcsönöz életművének.

(Magyar Elektronikus Könyvtár)

Névadó ünnepség

Tatay Ágota visszaemlékezése

Ötvenhárom évvel ezelőtt is szép ősz lehetett, mert gyermekkori emlékeimben mindig fényárban úszik a Balaton. Bögre kutyámmal , az oldalamon elindultam a „Nagybetűs iskolába”. Az első napi sírást most felejtsük el, talán mással is megesett.

Ettől a Szeptember elsejétől azután a hét hat napján (mert szombaton is volt tanítás) végig száguldottunk az akkor még macskaköves, vízfolyásos Kisfaludy úton, hogy elérjük a Római úton lévő badacsonyi iskolában a bekolompolást.

Talán a mai gyerekek között van aki el sem tudja képzelni, milyen is egy úgynevezett osztatlan alsó tagozatos oktatás. Az egyetlen termet, amibe az összes gyereket beültették, szúrós szagú, sötétbarna, olajozott padló borította; a sarokban volt egy vaskályha, aminek a fűtéséhez naponta 3 darab tűzifát vitt minden gyerek; és természetesen Gitta néni, a tanító néni is ott volt. A sírás talán elhatalmasodik rajtam, ha engem, akkor már nem érdekelt volna sokkal jobban a gyereksereg, de elsősorban is a rám mosolygó szép szemű Zizi, a tanító néni fia. Ettől egy csapásra megváltozott a helyzet. Nagy izgalommal vártam a barátságok mindennapi alakulását.

Minden bizonnyal a tanulással kellett volna foglalkoznom, de így visszagondolva újra és újra csak az iskolatársaim emléke idéződik fel.

Lehet, hogy a sok-sok elválás miatt maradtak ilyen élesek az emlékeim, mivel meglehetősen rendhagyó volt az én iskolába járásom. Ősszel és tavasszal Badacsonyan éltünk, ezért itt jártam iskolába, télen pedig Budapesten a Várbeli Táncsics Mihály

utcai iskola padjait koptattam. Mind ez négy évig ment így, mindig nehéz búcsúzkodással, különösen Zizitől volt nehéz elválni.

Az osztatlan négy osztályos oktatás úgy folyt, hogy amíg a három osztály önállóan írásbeli feladatokat végzett, addig a negyedik felelt. Gondolom a tanító néninek sem volt ez kis feladat. A gyerekeknek viszont nem ártott meg, mindannyian felnőtünk. Én még egy igen hasznos képességre is szert tettem, ugyanis bármekkora hangzavarban képes vagyok a feladatomra összpontosítani.

Sok gyerek nőtt fel akkor és azelőtt, és még talán később is, többek között édesapám is egy ilyen bakonyi kistelepülés elemi iskolájába járt, Bakonytamásiban. Ő is képes volt arra, hogy angyalföldi kis lakásunkban zavartalanul üsse az írógépet, miközben én a barátaimmal, hangos hancúrozással tettük élővé a lakást. Ehhez jött még az akkor igen népes – házunk előtti-, játszótérről felhallatszó gyerek zivaj.

Azt nem tudom, hogy az egy tantermes oktatás meddig folytatódott Badacsonyan, mert én felső tagozatban már Budapesten jártam iskolába.

Attól kezdve, hogy Badacsonyan megszűnt az iskola, a gyerekek nagy része ennek az iskolának az elődjébe Tomajra járt, vagy netán Badacsonytördemicre.

Ahogy az éveket számolom, még 33 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy az én elsős élményeim után megépüljön ez az igen szép iskola Badacsonytomajon. Mindaddig nem nagyon vettem róla tudomást, míg nyolc évvel ezelőtt az a megtiszteltetés érte családjunkat, hogy édesapám nevét vette fel az iskola.

Az első jó értelemben vett megrázkódtatáson már túl voltam, hiszen Székesfehérváron volt már egy Tatay Sándor nevét viselő középiskola. Mégis újra életem, és életem át ma is azt a torokszorító élményt mindenalkalommal, amikor meglátom édesapám nevét az iskola falán.

Természetesen én életem a magam életét, de gondolataimban mindig ott van a felelősségérzet, talán egy kis félelem is, hogy képes vagyok-e megfelelni a magam és mások elvárásainak. Persze a helyzetemet nagyon megkönnyíti az iskola meleg szeretetteljes légkört sugárzó tanárok és diákok. Boldogan figyelem az iskola fejlődését, és a gyerekek egyéni sikereit.

Szeretném még sokáig élvezni ezt a kiváltságos helyzetet, így méltatlan utódként is, ameddig lehet, azután reményeim szerint majd fiam veszi át tőlem.

Az elkövetkező évekre még több sikert kívánok a tanulóknak és a tanároknak támogató szeretettel:

Tatay Ágota